

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Strategie werbalne w neopentekostalizmie. Język jako wyzwolacz duchowego przebudzenia i transformacji

Ewelina Berdowicz

Współczesne chrześcijaństwo ma wiele odmian, a różnice te wynikają z przypisanych im praktyk religijnych oraz ogólnego podejścia do wiary osób w nie zaangażowanych. Grupy religijne działające w konkretnym nurcie mogą preferować podejście tradycyjne, osadzone w ściśle określonych wytycznych i hierarchicznej strukturze, jak i to bardziej spontaniczne, promujące swobodę. Niniejsza dysertacja koncentruje się na społecznościach neopentekostalnych, inspirujących się działalnością Wimbera w latach 80. XX w., który to zainicjował koncepcję *ewangelizacji w mocy*. Neopentekostalizm zdobył uznanie na całym świecie, a jego założenia stały się punktem odniesienia dla współczesnych głosicieli. Neopentekostalizm podkreśla rolę znaków i cudów w życiu każdego chrześcijanina. Co więcej, sympatyków zachęca się do podejmowania prób nawiązania bezpośredniego kontaktu ze światem nadprzyrodzonym, gdyż to właśnie dzięki boskiej interwencji można dostąpić szczególnego namaszczenia, a co za tym idzie — całkowitego uzdrowienia, mając na myśli uzdrowienie fizyczne i duchowe. Kontakt ten indukowany jest za pomocą przekazu werbalnego lidera. Koncepcja Wimbera przeniknęła, między innymi, do Kościoła rzymskokatolickiego, stając się motywem przewodnim spotkań wspólnotowych Odnowy w Duchu Świętym. Wimber stawiał na niezależność w przywództwie. Kładł również nacisk na misyjny charakter służby, co w praktyce wiązało się z częstymi wyjazdami i budowaniem własnego wizerunku jako marki samej w sobie. Liczył się produkt, jaki można zaoferować na religijnym rynku towarów i usług. Znacznym zainteresowaniem cieszyła się chociażby usługa uwalniania od demonów. Działania jakie podejmował Wimber pokazują, że sam fakt posiadania towaru nie wystarczy, aby zainteresować religijnego klienta. Należy go ponadto dobrze zareklamować i w ostateczności sprzedać, a to jest możliwe poprzez zastosowanie odpowiedniego narzędzia, określanego tutaj mianem języka neopentekostalnego. Liderzy posługujący w myśl idei ewangelizacji w mocy, bazują na strategiach werbalnych, typowych dla terapii behawioralno-poznawczej (CBT). Ich celem jest zastąpienie nieadaptacyjnych a zarazem destrukcyjnych schematów poznawczych determinujących myślenie danej osoby, tymi bardziej optymalnymi, które w ostateczności doprowadzą także do zmiany w obrębie zachowania. Model korporacyjny, w ramach którego liderzy neopentekostalni działają na rynku religijnym, wymusza na nich doskonalenie swojego

warsztatu skutecznej perswazji, a także korzystanie z metod wypracowanych w obrębie profesjonalnego oddziaływania psychoterapeutycznego.

Celem rozprawy jest (1) wyszczególnienie tych cech języka neopentekostalnego, które służą religijnej perswazji, (2) analiza strategii werbalnych, wykorzystywanych przez liderów neopentekostalnych oraz katolicko-pentekostalnych w interakcji z członkami wspólnoty lub społeczności oraz (3) zbadanie ich potencjału transformacyjnego. Sformułowano następującą tezę: Język neopentekostalny służy jako wyzwalacz, modulator i medium duchowego przebudzenia, które może zostać osiągnięte w wyniku przejścia trój etapowego procesu, obejmującego etap przygotowania, zanurzenia i wzmocnienia. W trakcie tego procesu zdolności poznawcze jednostki oraz jej autopercepcja ulegają istotnej zmianie. Język neopentekostalny jest głównym narzędziem, za pomocą którego lider wdraża poszczególne strategie werbalne, takie jak: zbieranie dowodów, analiza zysków i strat, identyfikacja błędów poznawczych, tworzenie alternatyw, rozwiązywanie problemów, reatrybucja odpowiedzialności, obrazowanie, dekatastrofizacja i przeformułowanie poznawcze. Są one podstawą terapeutycznego modelu kognitywno-behawioralnego, a jednocześnie stanowią trzon rytuału neopentekostalnego. Język neopentekostalny cechuje się częstym użyciem stwarzających, ochraniających, niszczących i odczyniających aktów mowy. Wywołują one efekt sprawczy, doprowadzając do przeżycia katharsis. Ich skutek perlokucyjny polega na modyfikacji rzeczywistości społecznej i mentalnej.

Badania zostały przeprowadzone w Polsce i we Włoszech. Do analizy tekstów mówionych, tj. kazań, modlitw i nauczania, zastosowano podejście zwane multimodalną analizą dyskursu (MDA). Zostało ono uzupełnione innymi metodami, takimi jak obserwacja uczestnicząca (jawna), ankiety internetowe oraz indywidualne wywiady pogłębione (IDI). Jeśli chodzi o analizę materiału audiowizualnego, opublikowanego w mediach społecznościowych, wybrano wystąpienia następujących liderów: (1) Arkadiusz Krzywodaj, Kościół Filadelfia, Wodzisław Śląski, (2) Wojciech Walaszczyk, Centrum Chrześcijańskie Winnica, Rybnik, (3) Marcin Zieliński, Wspólnota Uwielbienia "Głos Pana", Skierniewice, (4) Michał Świdorski, Szkoła Nowej Ewangelizacji Jezusa Zmartwychwstałego, Gliwice, (5) Angelo D'Aloisi, Hillsong Milan, Włochy. Jeśli zaś chodzi o badania terenowe w oparciu o obserwację uczestniczącą, dotyczyły one następujących wspólnot i społeczności: Kościół Filadelfia, Centrum Chrześcijańskie Winnica, Sabaoth Church Roma, Hillsong Rome Connect oraz Comunità Cattolica Shalom (Rzym).

Pierwszy rozdział prezentuje tło historyczne ruchu pentekostalnego, zarówno w Ameryce jak i w Europie. Rozpoczyna się on wyszczególnieniem cech tak zwanej *Pierwszej*

Fali, często określanej mianem klasycznego pentekostalizmu. Skupia się także na kluczowych wydarzeniach, rozumianych jako punkty odniesienia dla dalszych rozważań, a obejmujących założenie Biblijnej Szkoły Betel, będącej ówczesnym centrum szkoleniowym oraz Przebudzenie przy Azusa Street. Część poświęcona *Drugiej Fali* nawiązuje do stopniowej ewolucji pentekostalizmu w postaci wyłonienia się konkretnych ruchów, a mianowicie Ruchu Późnego Deszczu, Ruchu Uzdrawieńczego oraz Katolickiej Odnowy w Duchu Świętym, natomiast część odnosząca się do *Trzeciej Fali*, omawia działalność Wimbera oraz Wagnera, będącego inicjatorem apostołskiego modelu przywództwa.

Drugi rozdział poświęcony jest kwestii języka religijnego i autoprezentacji w kontekście rytuału neopentekostalnego. Poruszono problem użycia poszczególnych aktów mowy, jak i sposobów tworzenia znaczeń, bazując na koncepcji resemiotyzacji. Zaznajomienie czytelnika z wyżej wymienionymi pojęciami pozwala lepiej zrozumieć złożoność interakcji nadawca-odbiorca. Równie istotna jest część traktująca o teorii Goffmana, gdyż relację lider-członkowie wspólnoty można przyrównać do tej, typowej dla aktora i jego widzów. Rozdział kończy się nawiązaniem do zagadnienia marketingu religijnego i jego współczesnych wariantach.

Trzeci rozdział prezentuje wyniki badań empirycznych. Punktem wyjścia jest pojęcie *restrukturyzacji poznawczej* i charakterystycznych dla niej strategii werbalnych. Ponadto, wytłumaczone zostało znaczenie restrukturyzacji poznawczej dla przedmiotu badań. Kolejne sekcje to analiza poszczególnych wypowiedzi, których autorami są wspomniani wcześniej ewangelizatorzy. Prowadzona jest ona pod kątem potencjału perswazyjnego i transformacyjnego prezentowanych treści. Rozdział zamyka część będąca analizą wypowiedzi respondentów deklarujących, iż doznali duchowego przebudzenia, co w konsekwencji zmieniło ich życie na lepsze.